

(המשך מעמוד 31)

השאה למנוע אפשרות של קשירת קשר של קצינים צעירים נגדו.

כל זה הרס, כמובן, את היעילות של המכונה הצבאית, שבה השקיע השאה את מיטב הכנסות-הנפט של המדינה. אך הדבר נראה לו דרוש לקיום מיטטרו.

עכשיו הועבר השלטון לידי המכונה הזאת, ורק היא מסוגלת עוד לקיים את מיטטרו של השאה. התוצאה צפויה, כי טווח הקצר או הארוך: הצבא ירצה בי שלטון כולו, והשאה יישאר — במיקרה הטוב ביותר — שליט רישמי בלבד, משולל כוח אמיתי.

אך גם זה אינו בטוח, כי כוחות כבירים פועלים באיראן, בתערובת מטורפת: הן קנאים דתיים, אנשיה-השמאל, ובעיקר: ההמונים הבלתי-מרוצים, שציפו כי עושר הנפט העצום של איראן — הכנסות של 85 מיליארד דולר מאז 1973 — יביא להם ג'עֶדן, ושהתאכזבו מרה.

נגד אלכוהול

ונשים

הפגנות אינן דבר יוצא-דופן באיראן, פרט בערים משהו, קום ו-טרהאן הברירה. אולם איש לא פילל כי

מן של חולשה. אביו, השאה ריזה, זיל-זל בהם. הם נזכרו כי ביוני בשנה הבאה תתחיל תקופה חדשה, שהרי המלך הבטיח לצמצם את סמכויותיו החל בתאריך זה, לתת חופש לעיתונות ולמיפגנות, לפזר את הסינאט ולהחיל את החוקה על כל מוסדות המדינה.

מרגע שהכריז המלך על מגמתו זו הודיע עו הדתיים על התנגדותם לכך ודרשו ממנו להתחשב בסעיף שבחוק, האומר, כי דת-המדינה היא דת האיסלאם, וכת השיי עים היא הכת השלטת, המנחה בכל נושאי הדת.

עד לביקור המלך במשהד נשכח עניין זה מליבם.

עתה החלו להמטיר על הצר-המלוכה דרישות נמרצות ומשונות. בין השאר תבעו לסגור את בתי-הקולנוע והבארים, לבטל את המניסטריון לזכויות האשה (ש' הוקם בלחץ אירגוני הנשים ובהתערבות המלכה החדשה, פארה דיבה, ושהחל לפי עול למען נישואין אזרחיים רישמיים וביי טול ההגבלות של הדת על חירויות האשה), ולסגור את המיפעלים לייצור משקאות הריפים.

המלך זילזל בדרישות אלה, והחל מזרז את ביצוע הרפורמות שהוכרו עליהן בי ספרו החפכה הגבנה. וזה הרגיו עוד יותר את מנהיגי השיעים.

מאות החלו רוכשים כרטיסי-טיסה לצרפת כדי לעלות לרגל ולהשתטח לפניו.

פשיטת-רגל

בעושר

לתכן כי ההסתה הדתית לא היתה מצליחה, לולא היה המשק האיראני עומד על כרעי תרנגולת.

הדבר נראה כבדיחה, אך ארץ שופעת נפט זו, בעלת ההכנסה האגדתית במטבע חוץ, שוקעת בחובות.

הדבר נבע, דווקא, מרצונו הטוב של השאה. הוא רצה לבצע ב-20 שנה מה שנעשה באירופה ב-200 שנה, להקפיץ את ארצו מימיה-ביניים ישר אל תוך המצוי-אות של מדינה תעשייתית מודרנית מת קדמת.

לשם כך הוקדש הון-עתק לא רק לצבא המופת, אלא גם להקמת מיפעלי-תעשייה מתוחכמים, בעיקר לניצול מוצרי-נפט. הן רעיון היה להכין את איראן מראש ליום שיבוא בעוד כ-15 שנה, כשאוצרות-הנפט שלה יאולו.

הרעיון היה מבורך, אך אוטופי. אי אפשר, כך מסתבר, להקים מיבנה כזה בלי תשתית כלכלית, מדינית ופסיכולוגית. הן מגדלים נבנו באוויר.

מיפעלים רבים הוקמו בלי חשבון, בעני פים שבהם כבר קיים עודף-ייצור בעולם. אחרים הוקמו בחיפזון ובהצלחה, אך מבלי שניתן היה לדאוג בעוד מועד לתנאי המחיייה של העובדים, שנשארו בלי שירותים מינימליים. הייבוא הרקיע שחקים, ומילבד הנפט לא הצליחה איראן לייצא כימעט דבר.

יתר-עליכן, עם התפתחות הכלכלה באה דרישה טבעית לחופש אנשי. הדבר לא ניתן. המיטטרה החשאית המחרידה של השאה, שאבאק, המטילה את מראה על כל אדם במדינה.

דרסה באכזריות נוראה כל גילוי של חירות.

ובעיקר: ההתפתחות המהירה יצרה מת-חיים קיצוניים בין חדש וישן, בין המסורת והקידמה, ואלה גרמו לכך שגם הקומורניסטים ושוחרי-הקידמה בקצה האחד, וגם הקנאים הדתיים החשוכים בקצה השני החלו מתקוממים נגד השאה — ובסופו של דבר גם מצאו דרך להתאחד במאבק משור תף נגד המלוכה.

עיקר הכישלונות הכלכליים נובע מסייבות עמוקות אלה. אך הם הוחמרו על-ידי השחיתות השוררת בצמרת המיסד, ובעני קר בבית-המלוכה עצמו. טבעי הוא ש' דווקא גילויים אלה, שקל יותר להבינם מאשר תהליכים כלכליים מסובכים, משכו את תשומת-לב ההמונים וזעמם. הם הפכו מוקד המאבק.

במרכז הסקנדלים עומדת אחות-התאר-מה של השאה, אשרף פהלווי. הסתר ש' היא ומקורביה גובים עמלה גבוהה על כל הציוד האזרחי והצבאי הזורם למדינה, ושאינו כימעט אפשרות לקבל ציוד כזה מבלי לפנות לכתובת הנכונה — כתובתה של הנסיכה.

הגברת בעלת

עיני האש

אשרף פהלווי אינה נהנית רק מי אחוויה-עמלה. היא מעורבת כימעט בכל הנעשה במדינה זאת, והיא למעשה השליטה הכל יכולה במדינתו של מלך-המלכים. החיים שלה קשורים לתולדות המדינה — מן הרגע שנולדה.

ב-26 באוקטובר 1919 הודיע שליח בהול למפקד גדוד קוואקים, ריז'א ח'אן, כי נולדה לו בת. הוא מסר שי לשליח, וביקש כי יודיע לאשתו הקווקאזית (היו לו שלוש נשים), כי יתן לה השם אשרף.

שעה לאחר מכן הגיע שליח שני, ובפיו הבשורה שנולד לו בן. הוא יצא רכוב על סוס אל הבית, שם מצא כי אמת הדבר. אשתו ילדה תאומים, אשרף היתה הראשונה, ואחריה נולד הבן. ההשוואה היתה קשה. הבת היתה גדולה-ריחית, חזקה ו-ערה למדי, ולעומתה היה הבן חלוש ונשה למות.

חבריו-לנשק יעצו לו לקרוא לבן בשם

מוחמד, כדי שהנביא יעזור לו, יקחה תחת חסותו וישמור עליו מכל פגע ורעה. הבת אשרף התפתחה יפה, והאה פיגר בהרבה אחריה. בגיל שלוש, כשהאב הפך גנראל, החל הבן מהלך לראשונה.

המיטטר אומנם היה אז מלוכני, אך פרס היתה מדינה מפוצלת למדינות קטנות. בדרום שלט השייך הערבי ח'אוועל, ובצפון היו גודדי קוואקים. ההשפעה הרוסית היתה חזקה והסובייטים היו מתערבים בכל.

המלך, האחרון לשושלת קאג'אר, היה חלש-אופי. הוא התקיים במענקים שזרמו לכיסו מכל מיני בעלי אינטרסים במדינה, רוב זמנו עבר בהוללות ובכילויים עם סריסים ורקדניות.

ריז'א ח'אן, שהציב לעצמו מטרה להפוך את פרס למדינה מודרנית, החל רואה כי מלך צעיר אבן-נגף. הוא הדיח אותו, ול-אחר תקופה קצרה הומלך הוא עצמו על פרס כולה. עם הרוסים הסתדר יפה, ועם הבריטים פעל לפי הכלל: כבדהו וחסדהו. כל שנתיים היה ממיין את הנהלת החברה האנגלו-איראנית לנפט באבאדאן, כדי לי-דרוש הגדלת חלקה של פרס בתמלוגים.

הבת אשרף הלכה בעיקבות אביה בכל. היא החלה עוקבת אחר מעשיו, בפרט כש-הזמין את הגרמנים לסלול את מסילות הרכבת, תוך כריית 39 מינהרות בהרי פרס הגבוהים.

המלך היה עסוק בלימודיו, ולאחר-מכן בנהיגה במכוניות-מירוץ ולאחר מכן בי מטוסים זעירים. הוא גם מקדיש זמן רב לסוטים.

מעורבות

אמריקאית

באוגוסט 1941 פלשו לאיראן כוחות בריטניה, ארצה'ב וברית-המועצות ואילצו את המלך-האב להתפטר. אשרף נאגה להמליך במקומו את אחיה-התאום, שהיה אז בן 22, בעלה של הנסיכה המצ-רית פרוויה, אשר ילדה לו בת בשם שאהנאז. פרוויה היתה אחותו של המלך פארוק.

אשרף לא סבלה את נוכחותה של הנסיכה המצרית, שהיתה צריכה ליהפך למלכה, והחלה חותרת נגדה, עד שלבסוף התגרש ממנה המלך הצעיר, בטענה שהיא יולדת רק בנות, והוא זקוק לירוש-הכתר. נישואיו עם סוראיה נערכו לפי המלצת האחיות אשרף.

כשפרץ בראשית שנות ה-50 המרד של ד"ר מוחמד מוזדק, שהלאים את הנפט, והמלך נאלץ לברוח עם אשתו סוראיה, נשארה אשרף לנהל את המאבק למיגור שילטונו של מוזדק. יחד עם האמריקאים, מבובן, הצליחה להדיח את ראשי-הממשלה החולה ושופע-הדמעות, ולהחזיר את אחיה לאלמון בטרהאן.

השאה חזר, אך גם הגדיל את סמכויותיו, והחל פועל למען סילוק הבריטים משדות הנפט תוך החלפתם באמריקאים. ב-1954 הוקם הקונסורציום ש-40 אחוים מבטריה-הזכויות בו היו האמריקאים, ומאז הפך המלך לבן חסותה של וושינגטון.

בעזרתה של אשרף חדר ההון האמריי קאי לפרס, ועימו הנשק האמריקאי. כיום נמצאים שם 40 אלף אמריקאים, רובם מומחים צבאיים. לא לשווא צעק המפגני-נים, "מוות לשאה ומוות לגברת הנרקומא-נית!"

גם ישראל עורבבה, ושמה שורבב לא פגע בהפגנות. פשטו שמעות, כי חיילים ישראלים ירו על המפגינים. אין שחר לטענה זאת: החיילים שלא ידעו פרסית הם מבטריה-הזכויות כו היו האמריקאים, ומאז הפך המלך לבן חסותה של וושינגטון.

ישראל יש

מדינה הפרסית. תחילתם עוד משנות הארבעים, כשעובדי סוגל-בונה עבדו בי עיר-הנפט אבאדאן. אט-אט החלו מגיעים ישראלים שהקימו את תנועת החלוץ, שי פעלה באופן חוקי. דגל ישראל התנוסס מעל בית-החלוץ בשכונת היהודית מחלה, ברח' סירוס. כשיהודי עיראק החלו בור-חיים משילטון-הפרעות של נורי אל-סועדי (המשך בעמוד 36)

מישפחה שכזאת

כל מישפחת השאה. ליד השאה, (מימין) אשתו פארה-דיבה, לידה יושב (מימין) הנסיך ריז'א, לידו (מימין, שונדת פנינים) אחותו-התאומה של השאה, אשרף, בעלת דריסת רגל נרחבת נעשה בממלכת השאה.

הפגנות של קומץ מנהיגים ופעילים של הכת השיעית יכולות להביא להתעררות ולהתקוממות, כפי שקרה בשבועות האחרונים.

עוד בשנות ה-60' הראשונות החל מנהיג השיעים, אאיית-אוללה קאשאני, לי ארגן הפגנות ולהסית למרד נגד המלך כה. בשנות ה-50' פעל גם נגד הד"ר מוחמד מוזדק, אך פעילותו היתה אפסית.

אז צידד בבית המלוכה. הוא הקים את האירגון הקנאית-די פדאי'אן אויטלאם, הדומה בגישתו המדינית לי אירגון האחים המוסלמיים במצרים. איר-גון זה החל בפעילות חבלנית, אך חוסל כליל לאחר שהמוסד-ליבטיחון של השאה, הקרוי שאבאק, השיג את רשימת הפעיי-לים שלו.

אולם בתחילת השנה פנו מנהיגי השיי עים למלך בדרישה לתשומת-לב יתירה למקומות הקדושים (במשהד קבור ריז'א, האימאם השמיני של האיסלאם לכת השיי עים). הם הצביעו על הצריחים שמעל ל-קיברו של ריז'א, המצופה בלוחות של זהב, וביקשו הקצבה חדיפעמית מיידית לשיקום מיבנה בית-הקבר. יועצי המלך הציעו לקבל את בקשתם ולערוך מסע פירסום רב-ממדים לכבוד רצונו הטוב של השאה, הגענה לבקשת מנהיגי הדת. בתחילת עבודות השיפוץ והציפוי, בחודש יוני השנה, הגיע המלך עם אשתו ופמליה גדולה של מלווים ו-עיתונאים אל העיר משהד, שם ערך המלך עליה לרגל לקבר הקדוש. מנהיגי השיעים ראו בהיענות המלך סיי